

GAZIANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Tarihi Yapılarda Bütünleme Müdahalesi Değerlendirilmesinde Yöntem Önerisi

Proposal for A Method for Evaluating Reintegration Intervention in Historical Structures

Hicran Hanım HALAÇ^{a*} Ebru BAŞER^b Merve GÜLŞEN^c Burak FEDAKAR^d

^a Prof. Dr., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı, Eskişehir / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-8046-9914

^b Lisans Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-6684-8165

^c Doktora Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Eskişehir / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-1078-9389

^d Lisans Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-4886-4137

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 1 Ağustos 2021

Kabul tarihi: 3 Ocak 2022

Anahtar Kelimeler:

Bütünleme,
Kültürel miras,
Mimari koruma,
Tasarım yaklaşımı

ARTICLE INFO

Article History:

Received August 1, 2021

Accepted January 03, 2022

Keywords:

Reintegration,
Cultural heritage,
Architectural conservation,
Design approach

ÖZ

Nesillerce aktarılması gereken tarihi yapılar, kültürel mirasın önemli bir kısmını oluşturur. Bu mirasların yok olmaması için birden fazla koruma yöntemi vardır. Bütünleme -başka bir deyişle reintegration- koruma yöntemlerinden biridir. Bu yöntem, yapının hasar almış ya da yıkılmış bir bölümünün tamamlanmasıdır. Çeşitli yasal ve yönetsel düzenlemelerle sınırlandırılmıştır. Ancak bu düzenlemelerin yetersiz ve yoruma muhtaç kaldığı durumlar söz konusudur. Böylece uygulama esnasında farklı tercihler yapılmakta ve değişik sonuçlara ulaşılmaktadır. Genel bir yaklaşım saptaması yapmak adına, bu çalışmada bütünleme yöntemi uygulanmış örnekler incelenmiş ve analiz edilmiştir. Örnekler farklı parametrelere göre analiz edilmiştir. Analizler doğrultusunda bir tasarım yaklaşımı belirleme yöntemi önerilmiştir. Çalışma sonucunda dört tip tasarım yaklaşımı belirlenmiş ve örnekler bu yaklaşımlar göre gruplanmıştır. İncelenen örnekler, belirlenmiş tasarım yaklaşımlarına göre gruplandırılmıştır. Çalışma sonucunda örneklerin çoğunda kısmen farklılaşan tasarım yaklaşımı olduğu tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Historical buildings that have to be passed on for generations constitute an important part of the cultural heritage. There are more than one preservation method to prevent these legacies from being destroyed. Integration -in other words, reintegration- is one of the protection methods. This method is the completion of a damaged or destroyed part of the building. It is limited by various legal and administrative regulations. However, there are situations where these regulations are insufficient and need interpretation. Thus, different preferences are made during the application and different results are achieved. In order to determine a general approach, the examples in which the integration method was applied in this study were examined and analyzed. Samples were analyzed according to different parameters. In line with the analyses, a method of determining a design approach has been proposed. As a result of the study, four types of design approaches were determined and the examples were grouped according to these approaches. The samples examined are grouped according to the determined design approaches. As a result of the study, it has been determined that most of the examples have a partially differentiated design approach.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: hhalac@eskisehir.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Cultural heritages are of great importance in the fields of culture and art history and architectural history. Therefore, they should be preserved and their existence should be ensured. Each of the heritage items that will be passed on for generations is valuable. In terms of concrete cultural heritage, historical buildings that are "Immovable Cultural Heritage" have a considerable place in this context. In this context, considering the protection methods, structural, environmental, and physical elements that would endanger its existence should be eliminated.

There are many contemporary preservation methods. One of these is "integration", ie reintegration. Integration is a method of repairing and completing the worn or destroyed part of the Monuments following the original spirit and at the same time without misleading historical documents. The implementation of the method is carried out within the limits determined by the statute, contract, or the supervision of the relevant institutions. The main principle in legal and administrative aspects is to make applications that are far from imitating the original state of the building but are compatible with the whole building. According to many methods, there are points where legal limits are open to interpretation in this regard. As a result, different approaches emerge in practice. It is seen that the structures in which the integration method is applied are far from the unity of style.

This study, it is aimed to determine a general design approach by examining the structures using the reintegration method. Integration as an intervention method in the study is required to form a base to determine the design approach in its applications.

The research was carried out on the domestic and international integration examples determined within the scope. The original versions of the samples found on Pinterest, google search engine, google academic, open-access websites, and articles accessed from the National Thesis Center and ESTU library platforms were used in the comparison. While analyzing these structures, the criterion sampling method was taken as a basis. The criterion sampling method is one of the purposeful sampling types. This method is carried out through a certain criteria list, by examining all the situations that meet the specified criteria. In this study, certain keywords were searched from open access sources. Examples, where methods such as contemporary addition, reconstruction, reuse have been applied, are excluded. However, in the case that they are used in conjunction with reintegration, or only structures with reintegration application are selected. As a result; Twenty-six structures from different countries are listed. As a result of the research, inventory numbers were assigned to each of the buildings to be evaluated.

A "Design Approach Method" has been developed to determine the commonly used approach. Various parameters were developed and samples were analyzed. Structures; The analysis of the causes of wear, the analysis of the functional changes, the analysis of the gauge changes, and the morphological analysis are the determining criteria. During the Formal Analysis, an evaluation was made under various subheadings. These subheadings are; It is divided into analyzes according to the integration ratio, according to the change in gauge, and according to the material. In the evaluation of the materials, they are categorized as Same, Similar, and Contemporary Materials. These are evaluated in terms of material ratio, color, and detail. With the scoring method, characteristics such as compatible-incompatible, similar-different were taken into consideration and scored in line with the consensus decision of the researchers. Then, all criteria are combined in a table. Four different design approaches were determined as a result of the scoring. These; Similar Design Approach, Partially Resembling Design Approach, Partially Differentiating Design Approach and Differentiating Design Approach. In the total scoring formed as a result of the analysis, six to seven points were grouped as similar designs, between eight and ten points partially similar, eleven and thirteen partially differentiated designs, and finally, fourteen and fifteen points differentiated.

As a result of the evaluations; It has not been observed that the country of application has an impact on the design approach. However, in the results of the survey, it was observed that the concept of integration can often be confused with other methods. The reason for this; is the frequent occurrence of functional changes in the structures that are integrated, as well as the use of other methods used in line with the necessity of new functions.

In the detailed examinations of the analyzes, it was observed that only the integration ratio and gabarite analyzes were insufficient to determine the design approach. On the other hand, it has been revealed that the effect of material selection on the design approach is quite important. The materials preferred during the application are among the most effective factors in determining the design approach.

As a result of the examinations and analyses made, it has been determined that the widely used method is the "Partially Differentiated Design Method". This method, which can be said to be the right choice based on the regulations, has been interpreted as being able to shift to the Differentiating Design Approach. The second common use was observed as the Differentiating Design Approach and its supports this thesis. A partially Similar Design Approach was found in the third place and a Similar Design Approach in the last. Similar and Differentiating Design Approaches represent two different ends and are not supported by regulations. A similar Design approach is a serious problem because it is a sort of imitation. The different design approach results that are far from harmonizing with the whole. Partially Similar and Partially Differentiating Design Approaches are implementation preferences that do not contradict with regulations. Considering the Partially Resembling Design Approach, the preferences that fit the whole and close to the line of initial design decisions draw attention. In the Partially Differentiating Design Approach, it is possible to say that it adapts to the whole. However, it has been observed that the reintegration practitioner has its own decisions rather than the decisions of the original structure.

Giriş

Tarihi yapılar, zaman içerisinde yıpranabilir ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Doğal afetler, beşerî unsurlar ya da sadece zamanın getirisi ile yapı hasar görebilir. Kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması ve yapıların yok olmaması için korunmaları gerekmektedir. Tarihi yapıların değeri yapının özgünlüğü ile ilgilidir. Tasarım, biçim, işlev, kullanılan malzeme ve yapım tekniği tarihi yapının çok boyutlu tanımını oluşturur. Yapılar ait oldukları döneme ait tarihsel, sanatsal ve teknik bilgiyi içinde barındırır. Yapılara ait bu bilgilerin belirlenmesi hem yapının korunması hem belgelenmesi adına oldukça önemlidir. Yapıların korunmasında yıpranma sebepleri belirlenmesi, yapı hasarları tespiti ve restorasyonda kullanılacak malzeme ve teknik seçimi gibi aşamalarda multidisipliner bir çalışma yürütülmesi gerekmektedir (Uğurlu ve Böke, 2009, s. 17). Tarihi yapılara müdahalelerde çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmakta farklı sebeplerle oluşan hasarların onarımı esnasında kullanılan bu tekniklerden biri de bütünlemedir.

Günümüzde bütünlemeye ilişkin çeşitli görüşler ve uygulamalar mevcuttur. Belli yönetsel kararlar bulursa da kesin bir çerçevesi bulunmamaktadır. Yapılan reintegrasyon (bütünleme) çalışmaları tartışmaya açıktır. Tarihi belge niteliğinde olan yapıların eksik kısımları tamamlanırken, dönem müdahalelerinin belli olması için kopyalamadan uzak durulması diğer taraftan ise yapıya aykırı müdahaleler yapılmaması gerekir. Bu iki durum yapılan uygulama yaklaşımlarında farklılıklar görülmesine neden olmaktadır. Tarihi yapının olduğu gibi kopyalanan bütünleme yaklaşımı ile, görsel olarak yapının ilk halini sergilenmiş olsa da özgünlüğünün bulunmaması ve tarihi belge niteliğini bozması açısından olumsuzluklar barındırmaktadır. Yapıdaki hasarlar, bulunduğu dönemde tanıklık ettiği olayları (savaş, deprem, vandalizm gibi) aktarmaktadır. İlk halini birebir taklit etmek bu izleri yok etmekle beraber, yenilediği dönemde yapılan müdahalelerin ayrıştırılmasını da engeller. Yenilediği dönemin tekniklerinin, yaklaşımlarının anlaşılmasının önüne geçer. Böylece eskiye dair bir tarihi belgeyi yok ederken diğer taraftan yeni bir belge oluşumunu da engellemiş olur. Yapıdan farklılaşan bütünleme yaklaşımında, yeni bir belge oluşturmak ve dönemin mevcut yaklaşımı ile teknikleri göz önüne sergilemektedir. Ancak bu noktada yapının ruhu anlaşılmadan yapılan tamamlamalar, mevcut tarihi yapıyı tamamen değiştirir.

Bütünleme konusunda yaklaşımların çeşitliliği, bu konuda net bir çizgi olmaması uygulamaları tek bir başlık altında toplanmasını olumsuz etkilemektedir. Yapılan bütünleme çalışmaları sıkça çağdaş ek, rekonstrüksiyon, yeni kullanım gibi farklı koruma yöntemleri ile karıştırılmaktadır. İlgili yönetmeliklerde verilen bütünleme tanımı ve sınırları yorumlamaya açıktır. Bu eksiklik, uygulama yönteminde ve yorumlamada ayrışmaya sebep olur.

Kültür varlıkları geçmiş dönemlere ait kültür, sanat, yaşayışla ilgili taşınır taşınmaz tüm varlıkları kapsamaktadır (Sönmez vd.1985, s. 19). Bu varlıklar korumak için mimari koruma ve bütünleme kapsamında uluslararası ve ulusal yasal çizgiler bulunmaktadır. Uluslararası boyutta 1964'te yürürlüğe giren Venedik tüzüğü bağlayıcı olmuştur. Venedik tüzüğü 12.maddesinde; "bütünle uyumlu ancak özgün halinden ayırt edici unsurlara sahip olmalı böylece tarihi ve sanatsal tanıklığı yanlış yönlendirilmez." olarak geçmektedir (Venedik Tüzüğü, 1964). Ulusal boyutta Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, tanımları ve yasal düzenlemelerini kapsar. Kanuna göre taşınmaz varlıklar yerinde değerin, kaybetmeden korunmalıdır (Atılğan, 2016, s. 250). Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültür mirasının korunması üzerine çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Kültür Bakanlığı'nca yayınlanan "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları" mevzuatında bütünleme, onarım başlığı altında "esaslı onarım" olarak geçmektedir. Rölöveye dayanan, restorasyon ve/ veya restitüsyon çalışmaları ile diğer belgelerin içerikleri ve ölçükleri koruma kurulunca saptanan müdahaleler esaslı onarım kapsamındadır (Kültür Bakanlığı, 1999). Esaslı onarım ilkeleri; tarihi yapının

kimliğini oluşturan çeşitli özelliklerini ve çevredeki özgün konumunu korumayı hedefler. Yıkım yapmadan korunmasını esas almaktadır. Tarihi yapıdaki eklerin tarihsel ve sosyo kültürel değer taşıması durumunda korunması gerekmektedir.

Yasal ve yönetsel hususların ışığında bütünleme uygulamaları gerçekleştirilirken, tamamen açık olmayan noktalarda uygulayıcı sağduyusu ön plana çıkmaktadır. Bu noktada kişisel estetik görüşten ziyade, yapının genel bütünü, çevre gibi diğer faktörlerle beraber değerlendirilmelidir. Geleceğe aktarımı en doğru ve kabul edilebilir ölçüde; değişiklikler, onarımlar ve bütünlemeyle yapmak esastır. Tüm müdahale yöntemlerinde olması gerektiği gibi bütünleme uygulaması için belirli standart ve müdahale yaklaşım ölçütlerinin olması gerekmektedir. Bu çalışmada bu doğrultuda yapılan bütünleme uygulamaları üzerinden bütünleme yaklaşım tespiti için ölçek oluşturmak hedeflemiştir. Yapılan taramaların ardından, sadece bütünleme kavramı üzerine ya da kullanılan yaklaşımların değerlendirilmesi hususunda bir araştırmaya rastlanmamıştır. Tek örnek üzerine, detaylı ya da diğer koruma yöntemleriyle birlikte ele alınan bütünleme kavramının alt başlıkları ile sadece bu kavrama has bir araştırmanın gerekliliği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra uygulama çeşitliliği, araştırmayı bir yöntem önerisi sunmak üzere şekillendirmiştir. Çalışma sonunda ideal bir bütünleme tanımı ve sınırı belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda erişime açık kaynaklardan ulaşılan bütünleme yapılmış yirmi altı yapı üzerinden analizler yapılmıştır. Bütünleme müdahalesi için önemli parametreler belirlenmiş, bu parametreler, uygulamaların farklılaşmasına yol açan işlevsel ve biçimsel özellikler olarak belirtilmiştir. İncelemeler sonucunda genel bir yaklaşım tespit edilmesi ve uygulama çeşitliliğinin önüne geçilerek bir sınır belirlenmesi beklenmektedir. Uygulama sürecinin karar vericiler inisiyatifinde olması ve bu konuda net bir çizgi olmamasının sonucunda ortaya çıkan farklı müdahaleler örnekler üzerinden incelenerek hangi tür yaklaşımın daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın yapılacak olan bütünleme uygulamalarında yön verici olacağı düşünülmektedir.

Kültürel Mirasın Koruması

Bugün kullandığımız “Kültürel Miras” kavramı, çeşitli değişikliklere uğrayarak oluşmuştur. Önceleri sadece koruma kapsamı dahilinde yapı varken, süreç içerisinde gelişerek sit alanları, sivil yapılar da kültürel miras tanımına girmiştir. Ardından soyut alt başlıklar olan sanat dalları ve kültür öğelerinin dahil olmasıyla zenginleşmiştir. Koruma ve kültürel miras kavramlarının tarihi sürecini tanımlarken belli başlı olaylardan bahsetmek mümkündür miras kavramı Fransız İhtilali gibi tarihteki mühim olaylarla gelişmiştir. Somut kültürel miras kavramının ilk kez 1931’ de yayımlanan Atina tüzüğünde geçtiği bilinmektedir. Kavramın pekişmesi ve önem kazanması ise 1964 Venedik tüzüğü ile gerçekleşmiştir. 1980’li yıllarda yapılan çeşitli toplantılar neticesinde ise miras kavramına soyut değerler de dahil olmuştur (Korumaz, 2015, s. 14).

Kültürel miras kavramının genişlemesiyle taşınır ve taşınmaz olarak iki alt başlığa ayrılan “kültür varlıkları” kavramı gibi farklı kavramlar meydana gelmiştir. Kültür varlığı, ortaya çıktığı toplum ve insanlık için bilimsel ve tarihsel değere sahip nesnelere olarak tanımlanır (Özel, 1998, s. 24). Genel olarak nesnelere, taşınabilir kültür varlıkları olarak adlandırılırken, konumları değiştirilemeyen, anıtsal yapı, arkeolojik kalıntılar taşınmaz kültür varlıkları olarak kategorize edilmektedir (Göğebakan, 2011, s.207). Taşınmaz kültür varlıkları üretildiği coğrafyanın değil tüm insanların mirası olarak değerlendirilmektedir (Gültekin, 2001, s. 213).

Tarih boyunca irdelenen ve önem verilen bir konu olan kültürel mirasın korunması, süreç içerisinde farklı tanımlamalara yer verilse de amacı sabittir. Kültür varlıklarının muhafaza edilmesi ve geleceğe aktarılması asıl hedeftir. Anıtın değerini belirleyecek unsurlar, bir çağın üslubu, bir dönemdeki yaşayış şekli gibi çeşitli birikimler olarak sıralanabilir (Resuloğlu, 2005,

s.6). Ülkelerin kültürel aidiyetlerinin oluşması için kültür miraslarının korunması oldukça önemlidir. Kültürel miraslar ülkelerin tanıtılmasını sağlamakta ve tarihin izlerini gözler önüne sermektedir (Gögebakan, 2011, s.207).

Bugüne aktarılmış mirasların deformasyon ve yok olma tehlikelerinin engellenmesini hedefleyen korumada, kültür mirası öğelerinin devamlılığının sağlanması elzemdir. Bu doğrultuda mimari korumanın bilimsel olma özelliği ile yasal ve yönetsel alanda çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Eyckmans, 2016, s.6). Kültürel mirasın korunmasıyla ilgili 21. yy başında devlet, toplum ve çeşitli konseylerin uğraşlarıyla uluslararası düzenlemeler yayınlamış ve hatta koruma insan hakları olarak bahsedilmiştir (Dağıstan Özdemir, 2005, s. 20).

Kültürel mirasın korunması kapsamında çağın koşullarına göre izlenen yöntemler değişiklik göstermiştir ve kavramın tanımlanması için tarih sürecinde uluslararası tüzük ve sözleşmeler başvurulmuştur. Carta del Restauro 1932 yılında, Venedik Tüzüğü 1964 yılında, Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi ise 1972 yılında yürürlüğe girmiş sözleşme ve tüzüklere örnek niteliğinde sıralanabilir. Her biri koruma kavramının gelişimi ve bilimselleşmesi için katkı sağlamıştır. Ayrıca koruma belirli bir temele, tüzükler ve sözleşmelerce dayandırılmış ve hem uluslararası hem de ulusal kuruluşlar tarafından desteklenmiştir (Eyckmans, 2016, s.8).

Tarihi Yapı Yıpranma Sebepleri

Yapıldığı tarihten itibaren bütün tarihi yapılar doğal ve beşerî etkenler altında bozulmaya uğramaktadır. Bu süreçte yapılarda oluşan büyük hasarlar yapıların yıpranmasına ve kültürel değerinin kaybetmesine hatta yıkılmasına yol açmaktadır (Dal ve Öcal, 2017, s. 60). Yapının aldığı hasar boyutu değişkenlik gösterse bile, hepsi kültürel mirasın aktarımını tehdit etmektedir. Yaşanan savaşlar, doğa olayları, ülkelerin içinde gerçekleşen siyasal değişimler, maddi yatırımlar gibi çeşitli faktörler, uluslararası önemdeki kültürel mirasın korunması ve aktarılmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunlara ek olarak insanların kültürel miras konusunda bilinçsiz olmaları ciddi bir tehdit unsurudur (Eyckmans, 2016, s.23). Ayrıca tarihi yapılara, bozulma unsuru göz ardı edilerek sadece bozulma sonucuna yönelik yapılan müdahalelerde zamanla bozulma nedenini oluşturmaktadır (Binan, 1994 s.215).

S. Resuloğlu (2005, s.10-12), yıpranma şekillerini iki alt başlık şeklinde incelemiştir. Zaman ile gerçekleşen malzemenin yıpranması, doğal afetler, iklim koşulları gibi beşerî tehditlerden uzak gerçekleşen yıpranmaları doğal yıpranma olarak adlandırmıştır. Başka bir deyişle bakımsızlık ve gerekli önlemlerin alınmaması doğal yıpranmalara sebebiyet vermektedir. Gerekli tedbirler doğrultusunda engellenebilir veyahut yıpranmanın meydana gelme süresini ertelenebilir. Diğer bir alt başlık olarak değerlendirdiği yapay yıpranmaları ise; fiziksel-fonksiyonel- ekonomik- bölgesel ya da yerel eskime, savaşlar gibi kaynağı insan olan ve kent dinamiklerinin sonucu olan yıpranmalar olarak genellemiştir. Bu doğrultuda beşerî olaylar sonucu meydana gelen bütün hasarlar yapay yıpranma altında değerlendirilebilir. Vandalizm, terör olayları, yıkım gibi çeşitlendirilebilecek bu başlık bir nevi kültürel mirasa insanların kasti zararı olarak yorumlanabilir.

Tarihi Yapı Koruma Yöntemleri

Koruma, somut ve somut olmayan yapı, eser, gelenek ve göreneklerin belge niteliğinin muhafaza edilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için değişen kültürel ve çevresel koşullara göre sürekliliğinin sağlanmasını ifade eder. Korumada amaç geçmişin yaşayışını, alışkanlıklarını, bilgisini ve birikimini aktarmaktır bu durum koruma yöntemlerinin temel prensibini oluşturmaktadır (Batukan, 2017, s. 1). Koruma yöntemleri zaman içerisinde gelişmiş çeşitli tüzüklerle daha bilinçli olarak mimar, restoratör, koruma uzmanları ve mühendisler

tarafından günümüzdeki halini almıştır (Kılıç, 2015, s. 3). Tarihi yapıya ne tür bir müdahale yapılacağına karar vermeden önce yapının önemi, kimliği ve niteliği doğru anlaşılmalıdır yapı kapsamlı olarak belgelenmelidir (Chitty ve Baker,1999, s. 7). Kültürel mirasın belgelenmesinde her türlü arşiv belgesi, fotoğraf ve evraktan hatta tanıklık eden kişilerden faydalanılmalıdır. Toplanan bilgiler müdahale için önemli bir altlık oluşturacaktır (İnan Ocak ve Tanyeli, 2019, s. 242).

Kültürel mirasın korunmasının önemi göz ardı edilemez. Bu esasta doğru yöntemleri uygulamak önemlidir. Koruma yöntemleri farklı kaynaklarda farklı şekilde sıralansa da bakım, onarım/ sağlamlaştırma, yenileme, restorasyon, yeniden yapma (rekonstrüksiyon), yeniden kullanım, çağdaş ek, taşıma ve bütünleme gibi yöntemler kaynaklarda ortak olarak yer almaktadır.

Tarihi eser korumada, korumanın uzun vadeli ve sürdürülebilir olmasını sağlayan en büyük etken bakımdır. Sürekli bir bakım mimari eserin yıpranmasını en aza indirecek ve yapıda oluşan hasar veya bozulmalara, hızlı müdahaleyi getirerek, bozulmanın boyutunun büyümesini engelleyecektir. Sürekli bakım ile bir yapı veya yapı grubunun özgünlüğü korunacak ve yapı uzun süre yaşatılacaktır (Zakar, 2013, s.6).

Onarım/sağlamlaştırma, eskimiş ve bozulmuş dolgu elamanlarının onarılması strüktürün desteklenmesiyle yapının bütünlüğünün korunmasıdır. (Ersen, 2012, s. 9). Sağlamlaştırma yapılırken malzemenin sağlamlaştırılması, taşıyıcının sağlamlaştırılması ve zeminin sağlamlaştırılması olarak üç başlık altında incelenebilir (Ahunbay, 2019 s.90). Sağlamlaştırmada amaç, yeni eklemeler yapmak ya da yapıyı değiştirmek değil var olanı güçlendirmek ve onarmaktır.

Yenileme, bir yapı bileşeninde, yapı elemanında veya sisteminde kısmen veya tamamen gerçekleştirilebilir. Örnek malzeme dayanımının düşük olduğu durumlarda ve özgün yapı bileşenlerinin veya elemanlarının sağlamlaştırılarak kullanılması mümkün olmadığında yenilemeye başvurulur (Zakar, 2013, s.10).

Restorasyon, koruma kararı verilmiş bir tarihi yapının, özgün haline olabildiğince yakın ve sağlam bir şekilde yaşatmanın hangi koruma yöntemi ile mümkün olabileceğinin araştırılması ve uygulanmasıdır. Onarma, sağlamlaştırma, rekonstrüksiyon gibi başlıkları kapsamaktadır (Resuloğlu, 2005, s.13).

Yeniden Yapma, var olan belgelerle, tamamen yıkılmış veya harabeye dönüşmüş anıtların ya da sit alanının yeniden yapılmasıdır. Ancak, yerine yapılan yapıda anıtta kullanılmış işçilik ve tarihi doku bulunmaz. Yeniden yapılacak yapıların şehirde önemli bir imge olması ya da tarihi kompozisyonun parçası olması gerekir. Yeniden yapım için yeterli belgelerin bulunması gerekir (Ahunbay, 2019, s.99). Anıtların yeniden yapılması için geçerli sebepler ve belgelerin bulunmaması durumunda, rekonstrüksiyon yapılmaması daha doğru bir seçim olarak değerlendirilebilir.

Taşıma, anıtların bulunduğu konumda korunmasının güç olduğu şartlarda gerçekleşir. Bu şartlar, yol yapımı, baraj yapımı, doğal afetler gibi örneklendirilebilir. Varlığı sürdürmesi zorlaşan ya da olanaksız hale gelen anıt, belirlenen konuma taşınır. Farklı teknikler var olsa da en kolayı, tüm parçaların numaralandırılarak sökülmesi ardından taşındığı konumda bir araya getirilmesidir (Ahunbay, 2019, s.104).

Yeni kullanım (yeni işlev), anıtın eski işlevini yitirmesi, kullanıcının ihtiyacını karşılamaması sonucunda farklı işlev verilerek veya güncelleştirilerek yeniden kullanılmasını sağlar. Yapıların korumada en etkili yol yapıyı kullanmaktır. Atıl kalan, kullanılmayan yapılar bakımsız olarak varlığını sürdürmekte zorlanır. Bu yapıların yeni fonksiyonla hayata

kazandırılması sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Kincaid, 2002, s. 93).

Çağdaş ek, anıtlarda yeni kullanımlarda yeni eklere ihtiyaç duyulması durumunda uygulanır. Çağdaş yaşamın gereklilikleri için projeler bu eklerle birlikte düşünüldüğü takdirde başarılı olur (Ahunbay, 2019, s.98). Tarihi yapıda çağdaş ekler yapıya en az müdahale gerektirecek ve çevre bağlantısına zarar vermeyecek şekilde dönemini malzeme, teknik ve üslup olarak yansıtan nitelikte olmalı (Zeren,2010, s.30).

Bütünleme (Reintegrasyon)

Bütünleme (reintegrasyon) tarihi yapıların, yıpranmış veya yok olmuş kısımların çağdaş ya da geleneksel malzemelerle özgün haline göre bir araya getirilmesi ya da tamamlanmasıdır. Bütünleme için farklı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Bütünleme yapıma ölçütü tartışmalı bir koruma yöntemi olmuştur (Ersen, 2009, s. 9). Estetiksel, işlevsel veya yapısal sebepler bütünlemeyi yönlendirir. Yıkılmış yapı bütünleme uygulaması ardından, yok olmaktan kurtulur. Ayrıca yıkık ve hasar görmüş kısımların tamamlanması estetik olumsuzlukları ortadan kaldırır (Ahunbay, 2019 (12. Baskı), s.96).

Bütünleme yapılırken restitüsyon çalışmalarından yararlanmak elzemdir. Tasarımın ilk halinden tamamen farklılaşması için detaylı restitüsyon çalışmaları yapılmalıdır. Özgün tasarımı özümsemek yapıya aykırı uygulamaların önüne geçer ve bütünleme uygulamasının biçimsel özelliklerini belirlemede öncü olur. Restitüsyon, zaman içerisinde değişmiş yapı ya da yerleşkelerin tasarımının ilk halini veya belirli bir dönemini aktaran bilimsel çalışmalardır. Değişim fiziksel olarak eklenti ya da çıkarımlarla olabileceği gibi kısmen ya da tamamen yıkılması olarak tanımlanabilir. Kayıt ve belgelerin detaylı incelenmesine dayanarak oluşturulan plan, kesit, plan, görünüş, aksonometrik çizim ve maket gibi tekniklerle tasarımın ilk veya ilgili dönemindeki hali aktarılır. Restitüsyon, tarihi yapının özgün tasarımını anlatmak, tarihi sürecini araştırmak, mevcut kalıntıların anlaşılması açısından önemli bir rehberdir (Ahunbay, 2019 (12. Baskı), s.85).

Günümüzde Sanal Gerçeklik (VR) ve Artırılmış Gerçeklik (AR) teknolojileri çeşitli alanlarda uygulanmaktadır. Kültürel mirasın aktarımı kapsamında hali hazırda müze ve sergi alanlarında kullanılmaktadır. Son zamanlarda restorasyon, rekonstrüksiyon ve bütünleme gibi alanlarda da yaygın olarak kullanılmaktadır. İlgi çekici bütünleme örnekleri sunan bu teknolojiler, yapıya doğrudan müdahalede bulunmaz. Hasar görmüş yapı için detaylı restitüsyon çalışmaları yapılır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda çeşitli modelleme ve yazılım programları ile ilk hali dijital ortamda tekrar hayat bulur (Soto-Martin vd., 2020). VR ve AR teknolojileri, görsel olarak birebir orijinal hali modellenirken kopyalamadan ayrışması önemli bir noktadır. Bu dijital uygulamalarda, kopyalamanın aksine, yapıya fiziksel olarak bir bütünleme söz konusu olmadığı için yapı, gelecek nesillere aktarılırken yeni bir tarihi belge oluşturur. Koruma alanında teknolojinin kullanım alanları ve tekniklerini aktarır.

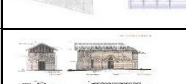

Araştırma Kapsamı

Bu çalışmada, bütünleme örneklerinin tespiti için, kullanılan veriler için dijital ortama ve literatür taramasına başvurulmuştur. Verilerin %65 kadar bölümüne Pinterest uygulamasından ulaşılmıştır. Örneklerin %8'lik bölümünü ise literatür ve %27'lik kısmı açık erişimli internet adresleri taraması oluşturmaktadır. Örnekler, amaçlı örnekleme türlerinden olan ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi; Önceden belirlenmiş ölçütleri barındıran durumların tamamının üzerinde çalışılmasıdır (Baltacı, 2018, s.254). Örnekler belirlenirken literatür taramasında erişilen kaynaklardaki uygulamalar, Google arama motoru, Google Akademik ve Pinterest'ten belirlenen yurtiçi ve yurtdışı uygulamaları bu çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Literatür taramasında "reintegrasyon" ve "bütünleme"

anahtar kelimeleri ile yapılan arama ve ayırıştırma sonucunda on üç adet kaynak elde edilmiştir. Kaynaklarda bütünleme üzerine örnek barındıran iki yapı, örneklere dahil edilmiştir. Pinterest'ten "reintegrasyon" anahtar kelimesi ile elli sekiz yapıya ulaşılmıştır. Bunların içinde hikayesinde bütünleme geçen ve mevcut bütünleme tanımına uyan on yedi örnek seçilmiştir. Örnekler, aynı uygulamaların farklı fotoğrafları ve rekonstrüksiyon, çağdaş ek, yeniden kullanım kavramlarının hikayesinde barındırması durumunda kapsam dışı bırakılmıştır. Google arama motorunda verilen anahtar kelimeleri ve çeşitli kombinasyonları ile yapılan aramalar sonucunda hikayesinde bütünleme geçen yedi örnekle birlikte yirmi altı yapı çalışma kapsamında incelenmiştir. Belirlenen yapılar incelenirken içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin özetlenerek ve karşılaştırılarak açıklanmasıdır. Veriler sistematik kaydedilir ve standardize edilir (Neuman, 2012, s. 466). Çalışmada tespit edilmiş örnekler listelenerek her birine envanter numarası tayin edilmiş Tablo 1'de gösterilmektedir. Değerlendirmeler yapılırken bu envanter numaraları kullanılmıştır.

Tablo 1: Örneklem Envanteri Listesi

Env No	Eski Fotoğraf	Yeni Fotoğraf	Yapı Adı	Bulunduğu Ülke	İşlevi	İnşa Tarihi	Bütünleme Tarihi
1 (http 1)			Alte Pinakothek	Almanya	Sanat Müzesi	1836	1957
			2.Dünya Savaşı sonrası tahrip olan bina, kendisinin ve komşu yapıların moloz tuğlaları kullanılarak bütünleme yapılmıştır.				
2 (http 2)			Fairmont Hotel	Kaliforniya	Otel	1906	1907
			Yapı 1906'da depremi ve sonrası çıkan yağın nedeniyle tahrip olmuş bir yıl içinde restorasyonu bitirilerek hizmete açılmıştır.				
3 (http 3)			Frauenkirche	Almanya	Kilise	1720	2005
			2. Dünya Savaşında yıkılan yapı orijinal malzemeleri de kullanılarak özgüne yakın kumtaşı ile tamamlanmıştır.				
4 (http 4)			White House	ABD	Başkan Evi	1792	1817
			1814 yılında geçirdiği yangın sonucu neredeyse sadece dış duvarları kalan yapı, mimari James Hobben tarafından tamamlanmıştır.				
5 (http 5)			Alay Han	Türkiye	Kervansaray	12.yy	2008
			Taç kapısında nadir bulunan tek başlı çift gövdeli aslan figürü bulunan yapı kesme taş ile bütünlenmiştir.				
6 (http 6)			Bimarhane	Türkiye	Medrese	1308	1948
			Amasya'da bulunan yapıda 3 farklı dönemde bütünleme çalışması yapılmıştır. Yapıda dönem izleri ayırt edilebilmektedir.				
7 (http 7)			Galata Kulesi	Türkiye	Kale	1349	1967
			Yangınlar ve deprem geçiren yapının fırtına sebebiyle kulesi devrilmiş, Farklı dönemlerde bütünleme çalışmaları yapılmıştır.				
8 (http 8)			Beylerbeyi Camii	Türkiye	Cami	1778	1983
			1983 yılda yangında tamamen yanan kubbe strüktürü yenden yapılmış döşeme tuğlaları yenilenmiştir.				
9 (http 9)			Haydar Kadı C.	Makedonya	Cami	1562	2017
			Balkan savaşları etkisinde tahrip olan caminin kubbe örtüsü çalışmış, malzeme analizleri yapılarak orijinale uygun tamamlanmıştır.				
10 (http 10)			Tut Camii	Türkiye	Cami	1736	2013
			3 cephesi kesme, 1 cephe moloz taş olan yapı bakımsızlık nedeniyle zaman içerisinde tahrip olmuştur.				
11 (http 11)			Cristalleries Planell	İspanya	Fabrika	1913	2016
			Cam fabrikasından kalan cepheler üzerine tamamlanan yapı çatıya eklenen havalandırma sistemiyle farklı fonksiyonları barındırmaktadır.				
12 (http 12)			Roduit House	İsviçre	Konut	1814	2005
			Taş yapı tamamlanırken beton kullanılarak taş yapı karakterinin vurgulanması hedeflenmiştir.				
13			Blencowe Hall	İngiltere	Otel	16. yy	2010

(http 13)		İç savaş sırasında olan yarıklar kale cam ve metal profillerle tamamlanarak otele dönüştürülmüştür.
14 (http 14)		Dell Annunziata İtalya Müze 1765 2007 Deprem nedeniyle hasar alan kilise Çağdaş sanat müzesi işlevi verilerek duvar kabuğu çelik malzeme ile bütünlendirilmiştir.
15 (http 15)		Santa Catalina İspanya Sahne 1407 2003 Zaman içerisinde yıkılmış manastırdaki boşluklar ahşap malzeme kullanılarak tamamlanmıştır.
16 (http 16)		Koluma kilisesi Almanya Müze 11. yy 2007 2. Dünya savaşı sırasında yıkılan gotik kilise kalıntıları üzerine gri tuğla kullanılarak tamamlanmıştır.
17 (http 17)		Vilanova de laBarca İspanya Kilise 13. yy 2016 İç savaş sırasında harap olan yapının orijinal görünümü korunarak yeni kafes tuğla sistemi kullanılarak bütünlendirilmiştir.
18 (http 18)		Corbera d'Ebre İspanya Kilise 1999 2011 İç savaşın sembolü olan yapının görünümünü değiştirmeden şeffaf plastik malzeme ile çatısı tamamlanmıştır.
19 (http 19)		St.paraskeva Bulgaristan Müze 13. yy 2014 UNESCO mirası olan yapı çelik delikli levhalarla bütünlendirilmiş yapıya teması az olan yeni eklerin hepsi geri alınabilir olarak tasarlanmıştır.
20 (http 20)		Hedmark Müzesi Norveç Müze 12. yy 973 Ahırın orijinal taş duvarları korunarak beton, ahşap, cam ve çelik malzemeler kullanılarak bütünlendirilmiştir.
21 (http 21)		Vilharigues Portekiz Müze 14. yy 2013 Askeri amaçla kullanılan az bir bölümü kalan kalenin iki cephesi şeffaf malzeme kullanılarak devam ettirilmiştir.
22 (http 22)		Astley castle Bir.Krallık Kale 12.yy 2012 Yangın sonucunda yıkılan çatı ve duvarlar tuğla ve ahşap elemanlarla tamamlanmıştır.
23 (http 23)		Müzik Okulu Fransa Okul 1646 2012 Zaman içerisinde terk edilen manastırın yıkılan duvarları cam malzeme kullanılarak tamamlanıp müzik okulu olarak işlevlendirilmiştir.
24 (http 24)		Burg Limburg Almanya Müze 1881 1994 Vandalizm sonucu cephesinde yırtık açılan devlet arşivi dönemin gözyaşını temsil düşüncesi çerçevesinde bütünlendirilmiştir.
25 (http 25)		Guattani İtalya Müze 1830 2013 Kar yükü ve zamanın etkisiyle yıkılan çiftlik evinin duvarı cam ve çelik malzeme kullanılarak tamamlanmıştır.
26 (http 26)		Canadian Museum Kanada Müze 1856 2010 Kulenin yere batması sonucu yükü azaltmak için üst kısmı kaldırılmış restorasyonda kesik kulenin üst kısmına camlı fener yapılmıştır.

Kaynak: Her bir envanter numarasına ait örneklemin görselleri ve tabloda yer alan bilgisi aynı kaynaktan alınmış envanter numarası altına toplu atıf olarak verilmiştir.

İncelenen yirmi altı adet yapıdan birer adedi ABD, Kanada, Makedonya, Kaliforniya, Norveç, Bulgaristan, İsviçre, Portekiz ve Fransa'da, iki adedi İtalya'da, üç adedi Birleşik Krallıkta, dörder adedi İspanya ve Almanya'da, beş adedi de Türkiye'de bulunmaktadır.

Araştırma Bulguları

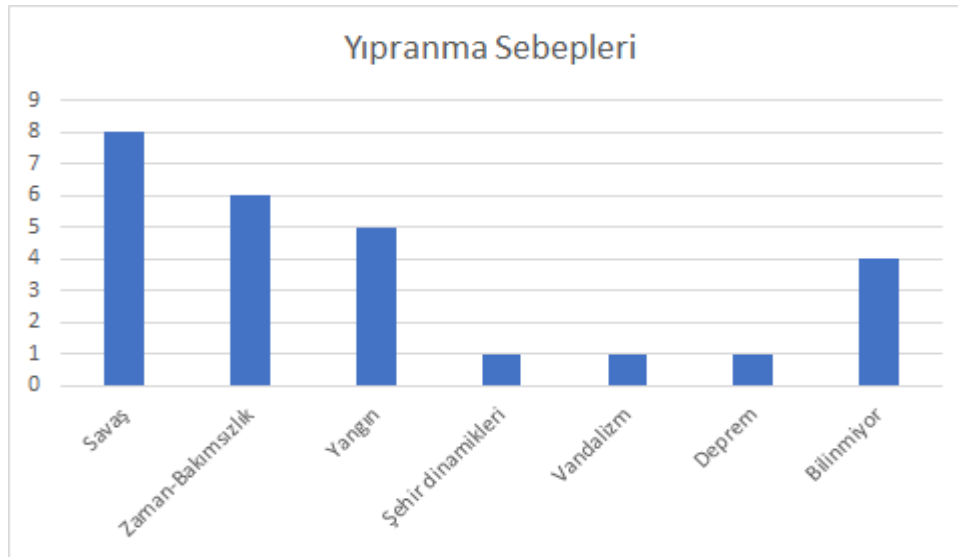
Bu çalışmada belirlenen yirmi altı yapı üç ana başlık altında değerlendirilmiştir. Bu başlıklar; "Yıpranma Sebepleri Analizi", "İşlev Değişikliği Analizi", "Biçimsel Analiz" dir. Değerlendirme bölümünde tasarım yaklaşımı analizi yapılmıştır. Yıpranma analizinde yapıların kısmi ya da büyük boyutta tahrip olmalarına neden olan durumlar incelenmiştir. Tarihi yapılarda işlev değişikliği sık gözlemlenmektedir. İşlev analizinde yapıların özgün işlevleri ve yeni işlevleri ve değişim durumları belirlenmiştir.

Bişimsel analiz üç alt başlıkta incelenmiştir. Bunlar; bütünleme miktarına göre, gabarisine göre ve malzemesine göre bütünlemedir. Yapılarda uygulanan bütünleme miktarı değişiklik; hasar görmüş kısımlara yapılmış küçük ölçekli müdahaleler, kısmen ve cephe üzerinde yapılmış bütünlemeler ve büyük ölçekli, yani plan düzleminde yapılmış bütünlemeler olarak değerlendirilmiştir. Yapının gabarisine göre incelenmesinde ise bütünleme uygulanırken gabarisi değişen ve özgün gabarisine uygun olarak yapılanlar belirlenmiştir. Bişimsel analizin son başlığı malzemesine göre irdelenmesi üzerine olmuştur. Bütünleme çalışmalarında; aynı, benzer ya da çağdaş malzeme kullanımına göre incelenmiştir. Yapının inşası sırasında kullanılan malzeme tespit edilerek birebir aynısını kullanmak mümkün olabilir fakat bazı durumlarda ise özgün malzemenin aynısı bulunamayabilir. Malzemenin üretiminin durmuş olması, maliyetinin fazla olması gibi zorunlulukların yanı sıra bütünlemeyi asıl yapıdan ayırmak için de benzer malzeme kullanılabilir. Uygun ya da farklı renk ve/veya detaya sahip muadil malzemeler kullanılabilir. Çağdaş malzeme kullanımı da oldukça rastlanan bir durumdur. Bütünleme yapılırken günümüz teknolojisinin getirdiği malzemeler kullanılabilir. Yine de bütünlüğü sağlamak amacıyla uygun renk ve detaylar kullanılabilir.

Son olarak yapılan bişimsel analizler “Tasarım Yaklaşımı Analizine” göre ölçeklendirilir. Bu analiz, değerlendirme niteliğindedir. Listelenmiş yapılar için belirlenmiş başlıklar puanlanır. Üç değişkeni olan parametrelerde puanlamada bir puanı; yapının özgün haline en yakın olduğu durumlarda, iki puanı; farklılaşmaya başlamış ancak hala özgün haline yakın olduğu durumlarda, üç puanı ise; orijinal halinden farklılaştığı belirlendiği durumlarda verilmekte, iki değişken olan parametrelerde bir puanı özgün haline yakın durumda, iki puanı orijinalinden farklı olduğu durumda verilmektedir. Puanlama sonucunda bir yapının alabileceği en düşük puan altı olarak, en yüksek puan ise on beş olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda bir skala oluşturulmuştur. Benzeşen, Kısmen benzeşen, Kısmen farklılaşan ve Farklılaşan olmak üzere dört tasarım yaklaşımı saptanmıştır.

Yıpranma Sebepleri Analizi

Bu çalışma kapsamında incelenen örnekler üzerinden yıpranma sebepleri incelenecek olursa; dört tanesinin yıpranma sebebi tam olarak bilinmemekle beraber farklı unsurlar gözlemlenmiştir. Örneklerin yıpranma sebepleri Şekil 1’de verilmiştir.

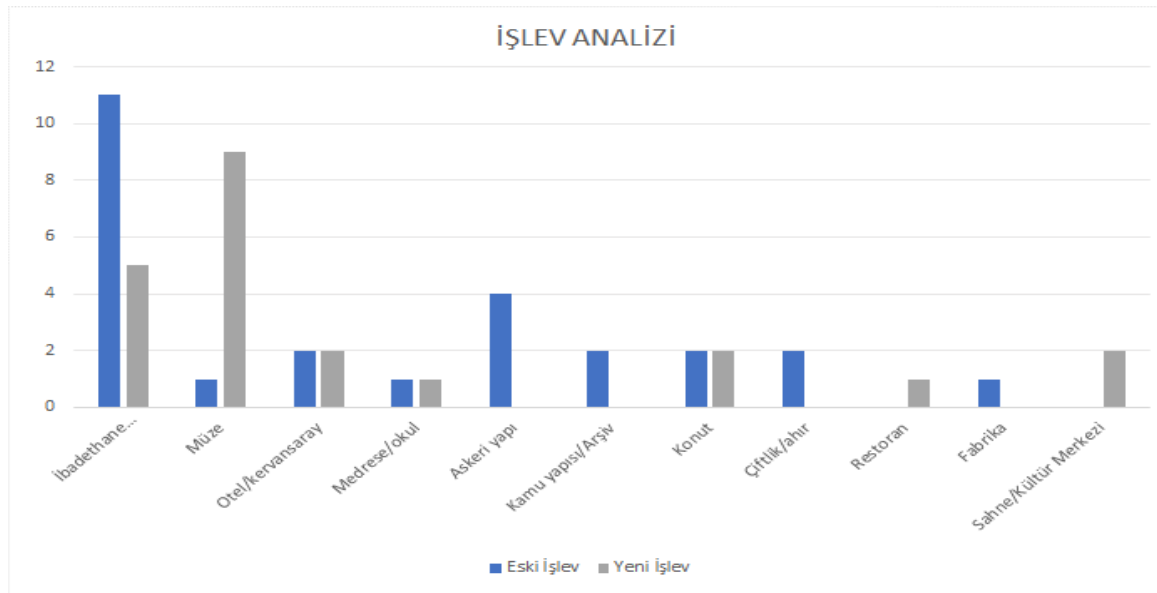
Şekil 1: Yapıların Yıpranma Sebepleri

Bütünleme yapılmış olan yirmi altı örneğin sekizinin savaş nedeni ile hasar aldığı kayıtlara geçmiştir. Bunlardan üç tanesi II. Dünya Savaşı sonucunda meydana gelirken üç tanesi

ise iç savaşlar nedeni ile gerçekleşmiş olması dikkat çekmektedir. Yapılarda zamanın olumsuz etkisi, terk edilmesi ve bakımsız kalması sebebi ile yıpranan altı yapı mevcuttur. İncelenen örneklerde yangın sebebi ile hasar almış yapıların sayısı ise beş olarak belirlenmiştir. Deprem ve vandalizm unsurlarından ise birer adet yapı hasar görmüştür. Şehrin yükselişi ve şehir dinamiklerinin değişimi de bir yapının hasar sebebi olarak belirlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda deprem, zaman-bakımsızlık doğal yıpranma sebebi ve diğerleri ise yapay yıpranma sebebi olarak değerlendirildiğinde, yapay yıpranmaların çoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Yıpranmaların; yaklaşık olarak %27 doğal yıpranma ile gerçekleşirken, %58 kadarı yapay yıpranmalar kapsamındadır. Yapay yıpranmalarının %31'lik kısmını ise savaşlar oluşturmaktadır.

İşlev Değişikliği Analizi

Tarih sürecinde çeşitli sebeplerle yapıların işlevleri değişebilmektedir. İşlevlerini yitiren yapıların yeniden işlevlendirilmesi yapının atıl kalmasının önüne geçmektedir. Ancak her tarihi yapının işlevinin değiştirdiğini söylemek mümkün değildir. Bu doğrultuda listelenmiş örneklerin eski ve yeni işlevlerinin analizi Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2: İşlev Değişikliği Analizi

Yapılan taramalar sonucu ulaşılan yirmi altı bütünleme örneği arasında dört adet işlevini koruyan yapı bulunmaktadır. İşlevi değiştirilen yirmi üç adedin dokuz tanesi müzeye dönüştürülmüştür. Üç adet yapı camiye, İkişer adedi konut, kilise, otele, birer adedi restoran, kültür merkezi, sahne, okula dönüştürülmüştür.

Biçimsel Analiz

Belirlenmiş ve listelenmiş örnekleri üç ana başlık altında biçimsel analizleri yapılmıştır. Bu başlıklar bütünleme miktarına göre, gabarisine göre ve malzemesine göre olarak belirlenmiştir.

Yapıların bütünleme miktarına göre incelenmesi

Bütünleme miktarında incelenen örnekler üç ölçek içerisinde değerlendirilmiştir. Çalışmacılar tarafından kategorize edilen üç aşama;

1. Ölçek yapıda en az boyutta malzeme ve cephede yapılan tamamlamaları
2. Ölçek, yapıda kısmı olarak daha fazla yer alan cephe boyutundaki tamamlamaları,

3. Ölçek ise büyük ölçekte tamamlamaları, yani plan boyutunda yapılan tamamlamaları kapsamaktadır. İncelenen yirmi altı yapı, yukarıda verilen ölçeklere göre değerlendirilerek Tablo 2'deki gibi kategorize edilmiştir.

Tablo 2: Bütünleme Miktarına Göre Yapıların Dağılımı

1.Ölçek (%35) (2, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 24, 25) 9adet	2.Ölçek (%27) (1, 6, 7, 8, 10, 17, 23) 7 adet	3.Ölçek (%38) (3, 4, 5, 9, 11, 13, 16, 21, 22, 26) 10 adet
		
a:Reduit House (http 12)	b: Müzik Okulu (http 23)	c: Blencowe Hall (http 13)

Bütünleme oranları analiz edildiğinde, her üç ölçekte yakın sonuçlara ulaşılmıştır. Yapıların %35'i 1. ölçekte, %27'sinin 2. ölçekte, %38'inin ise 3. ölçekte yer aldığı saptanmıştır. İncelenen yapılarda bütünleme oranlarının değişiklik gösterdiğini göstermektedir. gösterdiğini göstermektedir.

Yapıların gabarisine göre incelenmesi

Yapılan bütünleme çalışmalarında, yapının ilk tasarlanan gabarisinin korunduğu ya da değiştiği uygulamalar mevcuttur. Bu doğrultuda örnekler gabarisine uygun ya da gabarisi farklı olarak ayrıştırılmıştır. Gabarisine göre dağılım Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3 Gabarisine Göre Yapıların Dağılımı

Uygun (%76) (1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25) 20 adet			Farklı (%24) (6, 7, 11, 14, 16, 26) 6 adet
			
a: Santa Catalina (http 15)	b: Guattani (http 25)	c: Astley Castle (http 22)	d: Amasya Bimarhanesi (http 6)

İncelenen yirmi altı örneğin %24'ünde gabari farkı görülürken %76'sında mevcut gabarinin korunduğu gözlenmiştir. Bu durum bütünleme yapılırken gabarinin de mümkün oldukça değiştirilmemeye çalışıldığını ifade etmektedir.

Yapıların malzemesine göre incelenmesi

Bütünlemede kullanılan malzemelerin analizinde üç alt başlık incelenmiştir. Örnekler öncelikle; aynı, benzer veya çağdaş malzeme olarak ayrılmıştır. Aynı ve benzer malzeme olarak saptanması durumunda malzeme oranı, renk ve detay ölçütlerince değerlendirilmiştir. Kullanılan malzemelerin oranları başlığı benzer ve farklı olarak, renk başlığı uyumlu ve uyumsuz olarak ve detay başlığı devam eden, kısmen devam eden ve devam etmeyen olarak ayrıştırılmış. Malzeme oranı başlığı altında kullanılan taş, tuğla vb. yeni malzemenin oranının orijinal yapı malzemesiyle farklılaşma durumuna bakılarak, detay başlığı yapıda silme,

kabartma, süsleme ve yazı gibi detayların devam edip etmeme durumuna bakılarak değerlendirilmiştir. Örnekleme bulunmayan başlıklar tablolarında yer almamaktadır. Çağdaş malzeme kullanımında ise renk ve detay ölçütleri değerlendirilmiştir.

Aynı malzemenin kullanıldığı örnekler

Uygulama esnasında, yapının bire bir malzemenin kullanıldığı örnekler aynı malzeme kullanımı olarak değerlendirilmiştir. Aynı malzeme kullanılan örnekler, restorasyon hikayesinden özgün malzemenin bulunarak kullanıldığı ifade edilen yapılar olarak seçilmiştir. Bu kapsamda aynı malzemenin oranı, rengi ve detayları Tablo 4'te irdelenmiştir.

Tablo 4: Aynı Malzemenin Kullanıldığı Örnekler

Malzeme Türü	Aynı malzeme kullanılan örnekler (2,3,1) 3 adet		
Malzeme Oranı	Benzer (2,3,1)		
Renk	Uyumlu (2,3,1)		
Detay	Devam Eden (2, 3)		Kısmen Devam Eden (1)
			
	a: Fairmont San Francisco (http 2)	b: Frauenkirche church (http 3)	c: Alte Pinakothek (http 1)

Aynı malzemenin kullanıldığı örneklerin hepsinde malzeme oranı benzer olmaktadır. Aynı zaman da kullanılan malzemelerin renklerinin uyumlu olduğu gözükmemektedir. Detaylar iki örnekte devam ederken birinde kısmen devam etmiştir. Aynı malzeme kullanılan yapılarda, diğer başlıklarda da benzer ve uyumlu olma eğilimi gösterdiğini söylemek mümkündür.

Benzer malzemenin kullanıldığı örnekler

Bütünleme yapılırken, yapıda kullanılmış malzemeye yakın bir malzeme tercih edildiği örnekler benzer malzeme kullanımı olarak değerlendirilmiştir. Benzer malzeme özgün malzemenin boyut ve türü gibi fiziksel ve mekanik özelliklerinden bir ya da birkaçında farklılık olması durumu olarak belirlenmiştir. Örneğin ilk tasarımda tuğla kullanılan yapıda bütünleme sırasında tuğlanın farklı bir çeşidi kullanılması benzer malzeme olarak belirlenmiştir. Malzeme bilgileri yapıların restorasyon hikayelerinden tespit edilmiştir. Bu kapsamda benzer malzemenin oranı, rengi ve detayları Tablo 5'te irdelenmiştir.

Tablo 5: Benzer Malzeme Kullanılan Örnekler

Malzeme türü	Benzer malzeme kullanılan örnekler (1,3,5,6,7,9,10) 7 adet			
Malzeme oranı	Farklı (7)	Benzer (4,5,6,8,9,10)		
Renk	Uyumsuz (7)	Uyumlu (4,8,9)	Uyumsuz (5,6,10)	
Detay	Devam Eden (7)	Devam Eden (4,8,9)	Kısmen Devam Eden (5,6)	Devam Etmeyen (10)

Resim				
Yapı adı	a: Galata Kulesi (http 7)	b: Beylerbeyi Camii (http 8)	c: Alay Han (http 5)	d: Tut Camii (http 10)

Benzer malzemelerin kullanıldığı örneklerde malzeme oranı farklı olanlar %12, benzer olanlar %88'dir. Farklı malzeme oranına sahip yapı detayları devam ederken renk uyumsuz olarak tespit edilmiştir. Benzer malzeme oranı kullanılan yapılarda ise. Benzer malzeme oranına sahip bölümünde %50'si uyumlu renk %50'si uyumsuz renk ile bütünlenmiştir. Uyumlu renk ile bütünlenen yapılarda detaylar devam etmektedir. Uyumsuz renk ile yapılan bütünlemelerin detayları %33'ünde devam etmemektedir, %66'sında ise kısmen devam etmektedir.

Çağdaş malzemenin kullanıldığı örnekler

Tarihi yapılarda bütünleme yapıldığında malzemeler bazen kasıtlı bazense mecburi olarak farklılık göstermektedir. Zamanın değişimi ile orijinal malzeme bulunamadığı için ya da tercih olarak günümüz teknolojisine ait yeni malzemeler kullanılabilir. Bu durum çağdaş malzeme kullanımı olarak değerlendirilmiştir. Çağdaş malzemenin rengi ve detayları Tablo 6'da irdelenmiştir.

Tablo 6: Çağdaş Malzeme Kullanılan Örnekler

Malzeme türü	Çağdaş malzeme kullanılan örnekler (11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26) 16 adet			
Renk	Uyumlu (22)	Uyumsuz (11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,23,24,25,26)		
Detay	Devam Eden (22)	Kısmen Devam Eden (17,19)	Devam Etmeyen (11,12,16,14,15,16,18,20,21,23,24,25,26)	
Resim				
Yapı adı	a: Astley castle (http 22)	b: Vilanova de la Barca (http 17)	c: Koluma kilisesi (http 16)	d: Guattani (http 25)

Çağdaş malzeme kullanılan bütünleme örneklerinin %6,5'inde benzer renk %83,5'inde farklı renk kullanılmıştır. Benzer renk kullanılan örneklerin tamamında detay devam etmemektedir. Farklı renk kullanılan örneklerin %12'sinde kısmen devam eden detaylar olduğu %88'inde ise detayların devam etmediği görülmektedir.

Değerlendirme

Bu çalışmada bulguların incelenmesi sonucunda bir Tasarım Yaklaşımı Analizi önerilmiştir. Yapılan bütünlemelerin yaklaşımları analiz edilerek sınıflandırılması hedeflenmiştir. Belirlenen örnekler, farklı ölçütlere göre puanlandırılarak kategorize edilmiş her başlık altında ölçütler ve bu ölçütleri karşılayacak puanlar belirlenmiştir. Ölçütler ve puanlar araştırmacıların ortak kararı doğrultusunda belirlenmiştir. Hazırlanmış olan örnek envanter listesi, belirlenmiş ölçütler doğrultusunda incelenmiş ve puanlanmıştır. Puanlama yapılırken yüksek puanlar müdahalenin arttığı durumlarda kullanılmıştır. Birden üçe kadar verilen puanlamalarda, bir puan en çok benzeyen veya aynı olması durumunda, iki puan farklılaşmaya başlansa da ilk haline yakın olduğunda, üç puan ise tamamen farklılaşma

durumunda verilmiştir. Bir ve iki olarak puanlanan skalalarda, bir puan benzeyen yaklaşımlara, iki puan ise farklılaşması durumunda verilmiştir.

Biçimsel analiz kapsamında bütünleme oranına göre üç ölçek belirlenmiştir. 1. ölçek tanımına uyan örnekler için bir puan, 2. ölçek için iki puan ve 3. ölçek için üç puan verilmiştir. Gabarisine bakıldığında yüksekliğinde değişiklik olmadığı takdirde verilen örnekler gabarisine uygun olarak değerlendirilmiş ve bir puan verilmiştir. Gabarinin azaltıldığı ya da arttırıldığı durumlarda ise gabarisi farklı olarak belirlenmiş ve iki puan verilmiştir.

Malzemesine göre analizde malzeme türü belirlenmiştir. Yapının özgün malzemesi ile aynı malzeme kullanıldığında bir puan verilmiştir. Orijinal malzemeye yakın ancak aynı olmayan malzemeler iki puan ve çağdaş malzeme kullanımına ise üç puan verilmiştir. Malzeme oranı değerlendirilirken orijinal malzeme boyutlarıyla bütünleme sırasında kullanılan malzemenin boyutları karşılaştırılarak yapılmıştır. Özgün malzeme boyutlarına uygun yapılmaya çalışılmışsa malzeme oranı benzer olarak değerlendirilmiş ve bir puan verilmiştir. Oranların değişiklik gösterildiği takdirde malzeme oranı farklı olarak değerlendirilmiş ve iki puan verilmiştir. Malzeme kullanımında renk farklılıkları söz konusu olabilmektedir. Bu doğrultuda renkler aslına yakın ya da aynı olduğunda benzer olarak değerlendirilmiş ve bir puan verilmiştir. Renklerin değişime uğraması durumunda ise farklı olarak değerlendirilmiş ve iki puan verilmiştir.

Yapılardaki bezemeler, derzler, kapı- pencereler, kemer, sütun gibi özellikler detay başlığı altında incelenmiştir. Bütünleme çalışmasında, orijinal yapıdaki detayların aynı şekilde sürdürüldüğü örnekler devam eden olarak belirlenmiş ve bir puan verilmiştir. Detayların yer yer devam etmesi ancak aslı ile bire bir olmaması durumunda kısmen devam eden olarak değerlendirilmiş ve iki puan verilmiştir. Detayların ortadan kalktığı durumda ise devam etmeyen olarak belirlenmiş ve üç puan verilmiştir. Açıklanan puanlamalara göre yapıların değerlendirilmesi Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Biçimsel Analiz Kriterleri

Biçimsel Analiz Kriterleri	Bütünleme Oranına Göre			Gabariye Göre		Malzemesine Göre									Tasarım Yaklaşımı Puan Toplamı		
	1.ölçek	2.ölçek	3. ölçek	Uygun	Farklı	Malzeme Türü			Malzeme Oranı		Renk		Detay				
						Aynı	Benzer	Çağdaş	Benzer	Farklı	Benzer	Farklı	Devam eden	Kısmen devam		Devam etmeyen	
Puan	1	2	3	1	2	1	2	3	1	2	1	2	1	2	3		
Envanter Numarası	1		2		1		1				2	1			2		9
	2	1			1		1			1		1		1			6
	3			3	1		1			1		1		1			8
	4			3	1			2		1		1		1			9
	5			3	1			2		1		2		2			11
	6		2			2		2		1		2		2			11
	7		2			2		2			2	2	1				11
	8		2		1			2		1		1		1			8
	9			3	1			2		1		1		1			9
	10		2		1			2		1		2	1				9
	11			3		1			3		2		2			3	14

12	1			1				3		2		2			3	12
13			3	1				3		2		2			3	14
14	1				2			3		2		2			3	13
15	1			1				3		2		2			3	12
16			3		2			3		2		2			3	15
17		2		1				3		2		2		2		12
18	1			1				3		2		2			3	12
19	1			1				3		2		2		2		11
20	1			1				3		2		2			3	12
21			3	1				3		2		2			3	14
22			3	1				3		2	1				3	13
23		2		1				3		2		2			3	13
24	1			1				3		2		2			3	12
25	1			1				3		2		2			3	12
26			3		2			3		2		2			3	15
Yapı toplamı	10	7	10	20	6	3	7	16	8	18	6	20	7	5	14	

Tabloda en düşük puanların toplamı altı puan yapmakta ve en üst değerlerin toplamı on beş puan yapmaktadır. Skala eşit aralıklarla artan dört bölüme ayrılmıştır. Tasarım yaklaşımı skalası puanlarına göre bezeyen, kısmen bezeyen, kısmen farklılaşan ve farklılaşan tasarım yaklaşımı olarak adlandırılmıştır. Bu değerlendirmeler doğrultusunda belirlenen tasarım yaklaşımı skalası Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Tasarım Yaklaşımı Skalası

Tasarım Yaklaşımı Skalası	
6-7	Benzeyen Tasarım Yaklaşımı
8-9-10	Kısmen Benzeyen Tasarım Yaklaşımı
11-12-13	Kısmen farklılaşan
14-15	Farklılaşan Tasarım Yaklaşımı

Yapılan puanlamalar, araştırmacıların ortak kararı doğrultusunda belirlenmiştir. Toplam puanların doğrultusunda, ilgili örneklerin envanter numaraları dört farklı tasarım yaklaşımı içeren skalada Tablo 9’da yerleştirilmiştir.

Tablo 9: Tasarım Yaklaşımı Skalası

PUAN	Tasarım Yaklaşımı	Adet sayısı	Envanter No
6-7	Benzeyen Tasarım Yaklaşımı	1 adet	2
8-9-10	Kısmen Benzeyen	6 adet	1,3,4,8,9,10
11-12-13	Kısmen Farklılaşan	14 adet	5,6,7,12,14,15,17,18,19,20,22,23,24,2
14-15	Farklılaşan Tasarım Yaklaşımı	5 adet	11,13,16,21,26

Değerlendirmeler sonucunda bir örnek benzeyen tasarım yaklaşımı, altı örnek kısmen benzeyen, on dört örnek kısmen farklılaşan, beş örnek ise farklılaşan tasarım yaklaşımına sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki örneklerin %53’ünün kısmen farklılaşan kategorisinde oluşu, yapıların özgün tasarımdan ayrışsa da tamamen kopmadığını göstermektedir. Sadece %4’lük kısmın benzeyen tasarım yaklaşımına dahil olması kopyalama, taklit etme gibi eğilimlerin oldukça az olduğunu göstermektedir. %23 oranındaki kısmen benzeyen ve %19 ile farklılaşan tasarım yaklaşımlarının ise birbirlerine oransal olarak yakın

oldukları tespit edilmiştir.

Sonuç

Tarihi yapılar zaman içerisinde çeşitli sebepler ile yıpranmaktadır. Bu mirasları korumak amacıyla farklı müdahale yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemlerin biri de bütünleme (reintegrasyon) yöntemidir. Tarihi yapının hasar alan ya da yıkılan kısımlarını onarmak, tamamlamak olarak özetlenebilecek bütünleme yönteminde çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Yapıya eklenecek malzeme seçimleri yapılırken ve tasarım kararları verilirken, tarihi bir yapıya müdahale edildiği unutulmadan hassasiyet ile yapılmalıdır. Bu çalışmada yapılmış olan uygulamalar analiz edilerek bir “Tasarım Yaklaşımı Yöntemi” önerisi sunulması amacıyla yirmi altı bütünleme örneği incelenmiştir. Yapıların yıpranma sebepleri, işlev değişikliği, gabari değişikliği, bütünleme oranları, malzemeleri analiz edilmiştir. Puanlanma yapılarak tasarım yaklaşımı tespit edilen yapılarda, özellikle malzeme analizlerinin yaklaşımın belirlenmesinde etkin rol oynadığı belirlenmiştir. Yeni teknolojilerin getirisi olan çağdaş malzemelerin tercih edildiği ya da mecburi kullanıldığı durumlarda, yapılan değişimlerin eserin bütünü ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bütünün oluşturduğu ahengi bozmadan görünüm, doku ve form gibi özelliklerine tezat oluşturmayacak malzemeler kullanılmalıdır. Ayrıca, tarih sürecinde yapılmış mevcut değişimler belge niteliği taşıdığından korunmalı ve değer verilmelidir. Dolayısıyla yapılan uygulamalarda sadece yapının ilk halini esas alınmamalıdır. Geçirdiği süreçte yapılmış restorasyonlara saygı çerçevesi dahilinde yenisi yapılmalıdır (ICOMOS,1999). Çağdaş yaşamın gereklilikleri ve imkanları doğrultusunda uygulamalar, farklılaşmayı ilgi çekici kılmıştır.

Bu çalışmada yapılan araştırmalar sonucunda bütünlemenin sıkça diğer koruma yöntemleriyle karıştırıldığı gözlemlenmiştir. Bunun sebebi yeniden işlevlendirme gibi yöntemlerle bütünlemenin bir arada kullanılması olarak değerlendirilebilir. İncelenen yapılardan sadece dört tanesinin işlevini koruması, çoğu bütünleme örneğinin yeni kullanım içerdiği ve yeni kullanım doğrultusunda da çağdaş ek kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Bütünlemenin kendine has bir tanımı olmasının yanı sıra uygulama esnasında çeşitlilik mevcuttur. Ancak bu çeşitlilik incelendiğinde ülkelerin genel bir tasarım yaklaşımı eğilimi olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Tasarım yaklaşımı skalasındaki ilgili envanter numaralı yapıların ülkeleri arasında bir bağlantı gözlemlenmemiştir.

Bunun yanı sıra sadece bütünleme oranı analizlerine bakıldığında, dengeli bir tablo ortaya çıkmaktadır. Ölçekler birbirlerine yakın seyretmektedir. Ancak sadece bütünleme oranına bakıldığında bir tasarım yaklaşımı belirlemek pek mümkün değildir. Örneğin en az müdahaleyi içeren 1. ölçekte bulunan yapıların benzeyen bir yaklaşımda olması beklenirken, diğer yaklaşımlara sahip olduğu belirlenmiş yapılar da bu ölçekte bulunabilmektedir.

Bütünleme oranı analizlerine benzer bir sonuç ise gabari analizlerinde gözlemlenmiştir. Büyük bir kısmının gabarisine uygun bir şekilde bütünleme yapılmasına rağmen, farklılaşmaların yine de gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Bütünlemede farklılaşmanın gabarinin değiştirilmesiyle başladığı uygulamalar olmakla birlikte gabarinin özgüne uygun yapıldığı farklılaşmanın malzeme ve detaylarda yapıldığı örneklerin olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre, bütünleme sırasında gabarinin aslına uygun olarak korunması, benzeyen tasarım yaklaşımına sahip olduğunu söylemek için yeterli değildir.

Yapılan analiz ve değerlendirmeler ile malzeme seçiminin bütünleme yaklaşımını yönlendirdiği sonucuna varılmıştır. Aynı malzemenin kullanıldığı durumlarda, farklılaşmanın olmadığını ve diğer parametrelerde de tasarımın ilk haline uygun tercihler yapıldığı gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda aynı malzeme kullanılan üç yapıdan ikisinin benzer tasarım

yaklaşımı gösterdiği belirlenmiştir. Aynı malzeme kullanıldığında, yapıyla uyumlu görüntüsü estetik açıdan olumlu gözükmektedir. Ancak yapılan müdahalelerle özgün yapının ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır. Buna karşın çağdaş malzemenin seçilmesinin ardından ise farklılaşmaların daha sık rastlandığı açıktır. Başta yapılan farklı malzeme tercihi uygulayıcıyı, yapının özgün tasarım kararlarından uzaklaşmasına sebep olur. Aynı ve çağdaş malzeme kullanımları iki farklı uç noktayı temsil ettiği için farklılaşmaya ya da benzeşmeye eğilimli olduğunu söylemek mümkünken benzer malzeme kullanımında dengeli sonuçlara ulaşılmıştır. Yapının ilk tasarımında kullanılan malzemeyi kullanmak, uyumlu ya da uyumsuz ilerlemeye olanak sağlamaktadır. Bu yüzden benzer malzeme tercihinin ardından uyumlu ya da uyumsuz ilerleme eğiliminden bahsetmek mümkün değildir.

Tarihi yapıları koruma yöntemlerinden biri olan bütünleme uygulamalarının farklı yaklaşımların olduğu gözlemlenmiştir. Değerlendirme için bir yöntem önerisi sunulmuş, dört kategoriye ayrıştırılmıştır. Bu çalışmada değerlendirilmiş olan tasarım yaklaşımlarından kısmen farklılaşan tasarım yaklaşımının yaygın kullanıldığı saptanmıştır. Yönetmeliklerin doğrultusunda kopyalama sayılabilecek “benzeyen tasarım yaklaşımı” ve özgün tasarıma aykırı denebilecek “farklılaşan tasarım yaklaşımı” yöntemlerinin uygulamada tartışmalı olduğunu söylemek mümkündür. Bütünleme uygulamaları yapılırken, benzeyen tasarım yaklaşımlarında yasal ve yönetsel boyutlarda açıklandığının aksine kopya, taklit gibi tarihi değer taşımayan sonuçlar çıkarılabilir. En çok tercih edilen ikinci yaklaşım farklılaşan tasarım yaklaşımı olsa da anıtın özgününden oldukça uzaklaşan sonuçlar çıkabilmektedir

Kültürel mirasın korunması ülkelerin, koruma bağlamındaki yasal yönetsel çerçevesine, miras ve koruma kavramlarına olan farkındalığına, uygulayıcı ve denetleyicilerin tutumlarına kadar pek çok faktör etkisinde şekillenmektedir. Çalışmada değerlendirilen örnekler bakıldığında Türkiye’de bulunan beş örnekte bütünlemede benzer ya da aynı malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Yurtdışı örneklerine bakıldığında ise ağırlıklı olarak çağdaş malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. Yurtdışı örneklerinin bütünleme kararları incelendiğinde, seçilen malzemenin yapının bütünlenen kısmının yok oluş hikayesinin dışarıdan okunabilir bir şekilde vurgulanması anlayışını yansıttığı görülmektedir.

Bütünlemede sadece yapıyı eski haline dönüştürme çabası, yapı üzerinden dönem izlerini, yapının yıkılış hikayesini okumayı güçleştirebilmektedir. Bütünlemenin yapılma nedeninin, dönemin izlerinin, bütünlenen bölümün yok oluş hikayesinin okunabilir bir şekilde müdahale yapılmasına dikkate edilmelidir. Yapının bütünleme yapıldığı dönemi de algılanabilir bir şekilde yansıtması ziyaretçi ya da kullanıcılara yapı üzerinden farklı dönemlere şahitlik etme fırsatını sunmaktadır.

Yapının mevcut ve yeni işlevi yapılacak müdahalenin büyüklüğünü belirleyen önemli etmenlerden biridir. İncelenen örneklerde yeni işlevlerin büyük bir bölümü müze olmaktadır. Yapı hikayeleri incelendiğinde sadece işlevin değil müze içerisinde sunulacak eserleri de mekan şekillenmesinde ve malzeme seçiminde etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca çoğu müzede yapıyı da bir eser olarak sunma anlayışının yapılan müdahaleleri etkilediği görülmektedir. İncelenen örnekler içerisinde dört yapının işlevi değişmemiştir. İşlevi değişmeyen yapıların bütünleme yaklaşımının benzeyen ya da kısmen benzeyen tasarım yaklaşımı olması, işlevleriyle birlikte müdahalelerin de orijinale uygun seçildiğini göstermektedir.

Bütünleme yaklaşımlarında tek bir yaklaşımın doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Bütünleme yaklaşımına karar verirken yapının önemi, yok oluş sebebi, bütünlemenin yapıya ve çevresine olan etkisi, malzemesinin fiziksel ve mekanik özellikleri, bütünleme yapılan dönemim teknolojisi, özgün işlevi ve verilecek işlev gibi etkenler her yapı özelinde uzman kişiler tarafından değerlendirilmelidir. Bu unsurların hepsi göz önüne alınarak doğru

restitüsyon kaynakları ve belgeler ışığında yapıların ön analizi yapılmalı ve en uygun müdahale yöntemi seçilmelidir. Anıtların muhafaza süreci ve geleceği açısından önem taşıyan reintegrasyon uygulamalarında belirlenen yaklaşım doğrultusunda tercihler, uygulamaya başlamadan önce özenle yapılmalıdır. Tasarım yaklaşımının belirlenmesi, yaşanabilecek farklılaşma ya da kopyalama gibi istenmeyen sonuçların engellenmesini sağlamaktadır. Karar verilen yaklaşım doğrultusunda yapılacak tercihlerle birlikte yapılan uygulamaların, yasal ve yönetsel çerçeve ile çelişmeyen sonuçlar doğurması ön görülür. Bütünleme oranı, gabari değişikliği ve malzeme gibi önemli ve biçimsel kararlar projelendirme aşamasında karar verilmelidir. Bütünleme yönteminin amaca uygun kullanımı böylece gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Ahunbay, Z. (2019). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Atılğan, C. (2016). Ulusal ve uluslararası düzenlemeler ışığında Türkiye’de taşınmaz kültür varlıklarının korunması üzerine bir değerlendirme. *Art-Sanat Dergisi*, 0(6), 249 - 261. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuarts/issue/24947/263352> adresinden alındı.
- Baltacı, A. (2018 Haziran), Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 231-274.
- Batukan, F. B. (2017). *Korumada taşıma yönteminin kültürel hafızaya etkisinin kayseri örneği üzerinden irdelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Binan, D. 1994. *Güzelyurt örneğinde, Kapadokya bölgesi yığma taş konut mimarisinin korunması için bir yöntem araştırması*. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Chitty, G. ve Baker, D. (1999). *Managing Historic Sites and Buildings*. Routledge: London, 7-8.
- Dağıstan Özdemir, M. (2005). Türkiye’de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış. *Planlama*, (31), 20-25.
- Dal, M. ve Öcal, A. D. (2017). Mardin şehrindeki taştan yapılmış eserlerde görülen bozunmalar. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 60-74. doi:10.25092/baunfbed.321027.
- Ersen, A. (2009). Mimari korumada otantiklik ve bütünleme sorunu. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 8-15. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/restorasyon/issue/43753/537057> adresinden alındı.
- Ersen, A. (2012). Sir Bernard Feilden 1919-2008 koruma mimarları için anıt bir anı. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*(9), 3-11. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/restorasyon/issue/48690/619455> adresinden alındı.
- Eyckmans, E. (2016), *Kültürel miras koruma projelerinde sivil toplum kuruluşları-yerel yönetim ilişkilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gögebakan, Y. (2011). Ülkemizde kültür ve kültür varlıklarının korunmasının mimari ve kent ölçeğinde yansımaları, *Malatya, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 199-210.
- Gültekin, N. T. (2001). "Türkiye’de taşınmaz kültür varlıklarını koruma sürecinde yaşanan açmazlar", *TAC Vakfı'nın 25.yılı anı kitabı, Türkiye’de risk altındaki doğal ve kültürel miras*. İstanbul: Türkiye Anıt ve Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- ICOMOS (1999). *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü* (Uygulama ilkeleri; 1.4.). Erişim tarihi: 03.12.2020, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf adresinde alındı.

- İnan Ocak, Z. ve Tanyeli, G. (2019). Amasya Bimarhanesi'nin tamamlanamayan taçkapısı. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 36(2), 221-246. doi: 10.4305/METU.JFA.2019.2.4
- Korumaz S. A. (2015). *Kültürel miras yönetiminde karar destek sistemlerinin kullanımına yönelik bir model önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kılıç, E. C. (2015). *Tarihi yapılar için yeniden işlevlendirme kriterleri ve ali paşa hanı örnekleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıncaid, D. (2002). *Adapting buildings for changing uses guidelines for change of use refurbishment*. Taylor & Francis Group: London.
- Kültür Bakanlığı (1999), Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları. Erişim tarihi: 06.02.2021, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263743/660-nolu-ilke-karari-tasinmaz-kultur-varliklarinin-grup-.html> adresinden alındı.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar I-II*. Cilt 5, İstanbul: Yayın Odası.
- Özel, S. (1998). *Uluslararası alanda kültür varlıklarının korunması*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Resuloğlu, S. (2005). *Koruma olgusu ve kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarının yaklaşımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Soto-Martin, O., Fuentes-Porto, A., Martin-Gutierrez, J. (2020). *A Digital reconstruction of a historical building and virtual reintegration of mural paintings to create an interactive and immersive experience in virtual reality*. Universidad de La Laguna, 38206 San Cristóbal de La Laguna: İspanya.
- Sönmez, İ., Karagözoğlu, T. ve Karagözoğlu, F. (1985). *Taşınır taşınmaz eski eserler hukuku*. Ankara: Hukuk Merkezi Yayınları.
- Uğurlu, E. ve Böke, H. (2009). Tarihi yapıların özgün değerleri ile korunması. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 17-19. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/restorasyon/issue/44023/542317> adresinden alındı.
- Venedik Tüzüğü, (1964). Erişim tarihi: 18.11.200, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf adresinden alındı.
- Zakar, L. (2018). *Tarihi binalara ek bina tasarımında yapısal bütünleştirme performansını değerlendirmek için bir model önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zeren, M. T. (2010). *Tarihi çevrede yeni ek ve yeni yapı olgusu*. Yalın Yayıncılık, İstanbul.

İnternet

- Http 1. <http://www.prewettbizley.com/graham-bizley-blog/dollgast> (Erişim tarihi: 10.12.2020).
- Http 2. <http://sanfranciscohistory.blogspot.com/2011/03/fairmont-1906-1947.html?m=1> (Erişim tarihi: 16.12.2020).
- Http 3. <https://www.insider.com/famous-buildings-rebuilt-after-devastating-events-2019-4> (Erişim tarihi: 10.12.2020).
- Http4. https://en.wikipedia.org/wiki/White_House#Early_use,_the_1814_fire,_and_rebuilding (Erişim tarihi: 16.12.2020).
- Http 5. <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/alay-han> (Erişim tarihi: 16.12.2020).
- Http 6. <http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/articles/metujfa2019204.pdf> (Erişim

- tarihi: 10.12.2020).
- Http 7. <https://silo.tips/download/tc-maltepe-nverstes-fen-blmler-ensstts-galata-kules-hazirlayan-mmar-dem-paker>
- Http 8. <http://anitsal.com/proje/18/%E2%80%A2%20%C4%B0istanbul%20-%20%20Beylerbeyi%20Camii%20R%C3%B6l%C3%B6ve-Restit%C3%BCsyon-Restorasyon%20> (Erişim tarihi: 10.12.2020).
- Http 9. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/508348> (Erişim tarihi: 18.12.2020).
- Http 10. <https://gazianteploveveaniltar.ktb.gov.tr/TR-180203/tut-camii-restorasyonu-gap.html> (Erişim tarihi: 16.12.2020).
- Http 11. <https://arquiteturaviva.com/works/civic-center-cristalleries-planell-1-9> (Erişim tarihi: 18.12.2020).
- Http 12. <https://www.freshpalace.com/2013/02/07/maison-roduit-in-chamoson-switzerland-by-savioz-fabrizzi-architecte#24516> (Erişim tarihi: 18.12.2020).
- Http 13. <https://www.donaldinsallassociates.co.uk/projects/blencowe-hall/> (Erişim tarihi: 10.12.2020).
- Http 14. <https://www.archilovers.com/projects/273064/museo-nell-ex-chiesa-dell-annunziata.html#info> (Erişim tarihi: 10.12.2020).
- Http 15. <https://www.revistaad.es/arquitectura/galerias/santa-catalina-de-badaya/7585?image=60c75c05abe24d373f52296e> (Erişim tarihi: 16.12.2020).
- Http 16. <https://www.archdaily.com/72192/kolumba-museum-peter-zumthor> (Erişim tarihi: 16.12.2020).
- Http 17. <https://www.designboom.com/architecture/aleaolea-church-vilanova-de-la-barca-08-14-18/> (Erişim tarihi: 16.12.2020).
- Http 18. <https://www.archilovers.com/projects/103642/huge-skylight-church.html#images> (Erişim tarihi: 30.12.2021).
- Http 19. <https://www.archdaily.com/573012/conservation-restoration-and-adaptation-of-church-st-paraskeva-te-architects> (Erişim tarihi: 29.12.2021).
- Http 20. <http://www.architecture.eu/Architekten/Norway/Fehn%20Sverre/Fehn%20Sverre%20-%20Hedmark%20Museum%20Hamar%201.html> (Erişim tarihi: 30.12.2021).
- Http 21. <https://www.medieval.eu/matrera-castle-vilharigues-tower/> (Erişim tarihi: 29.12.2021).
- Http 22. <https://www.archilovers.com/projects/74479/astley-castle.html> (Erişim tarihi: 29.12.2021).
- Http 23. <https://divisare.com/projects/223671-opus-5-luc-boegly-ecole-de-musique-maurice-durufle> (Erişim tarihi: 29.12.2021).
- Http 24. <https://www.rhcl.nl/nl/ontdekken/blog-overzicht/de-scheur-van-het-rijksarchief> (Erişim tarihi: 29.12.2021).
- Http 25. <https://divisare.com/projects/247055-Giuseppe-detto-Mao-Benedetti-Progetto-di-restauro-e-valorizzazione-del-casale-rurale-prossimo-al-complesso-archeologico-delle-cosiddette-Terme-di-Tito> (Erişim tarihi: 29.12.2021).
- Http 26. <https://archello.com/project/canadian-museum-of-nature> (Erişim tarihi: 30.12.2021).